

تأثیر رعایت موازین اخلاقی بر کارآمدی خانواده

با تأکید بر اندیشه مقام معظم رهبری

زهرا صحتی^۱

سمانه وفايي^۲

چکیده

این پژوهش با عنوان «تأثیر رعایت موازین اخلاقی بر کارآمدی خانواده با تأکید بر اندیشه‌های مقام معظم رهبری»، به بررسی جایگاه اخلاق در تحکیم و پویایی نهاد خانواده می‌پردازد. مسأله اصلی تحقیق، تبیین این نکته است که خانواده به‌عنوان بنیادی‌ترین واحد اجتماعی، برای ایفای نقش در ایجاد آرامش، تربیت نسل سالم و پیشرفت جامعه، نیازمند پایبندی به اصول اخلاقی است. از دیدگاه مقام معظم رهبری، اخلاق ستون اصلی خانواده و جامعه محسوب می‌شود و غفلت از آن، موجب تزلزل روابط خانوادگی و اجتماعی خواهد شد. هدف تحقیق، شناسایی ابعاد مختلف تأثیر موازین اخلاقی بر کارآمدی خانواده و نشان دادن راهکارهایی برای ایجاد، استمرار و ارتقای این کارآمدی بر اساس رهنمودهای رهبری است. روش پژوهش، کتابخانه‌ای و توصیفی-تحلیلی بوده و بر اساس مطالعه آثار مکتوب و بیانات مقام معظم رهبری و منابع مرتبط تنظیم شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که اخلاق، زیربنای سه بُعد اصلی کارآمدی خانواده است: در «ایجاد کارآمدی»، اصولی چون احترام متقابل، آرامش، مودت و پرهیز از تجمل‌گرایی نقش مهمی دارند. در «پایداری کارآمدی»، عواملی همچون سازگاری، محبت، اعتمادسازی و احترام متقابل موجب استمرار بنیان زندگی و افزایش وفاداری می‌شوند. در «پویایی کارآمدی»، شناخت تفاوت‌ها و نقش‌های طبیعی زن و مرد، پایبندی به مسئولیت‌های مکمل و توجه به جایگاه ریحانگی زن و قوامیت مرد، انسجام و آرامش خانواده را تقویت می‌کند. نتیجه نهایی تحقیق نشان می‌دهد که خانواده‌ای که بر پایه موازین اخلاقی بنا شود، نه تنها سعادت فردی اعضای خود را تأمین می‌کند، بلکه با گسترش ارزش‌های معنوی، به‌عنوان الگویی اخلاق‌مدار در جامعه عمل کرده و زمینه‌ساز پیشرفت و تعالی اجتماعی خواهد شد.

کلید واژه‌ها: اخلاق، خانواده، کارآمدی، مقام معظم رهبری

^۱ طلبه سطح دو مدرسه علمی حضرت خدیجه سلام الله علیها zarifatemeh135@gmail.com

^۲ طلبه سطح ۴ تفسیر تطبیقی و استاد حوزه علمیه خاوران smn.vafa@gmail.com

۱- درآمد

خانواده به عنوان نظامی در جامعه انسانی به دلیل تأثیرات بسیار در جوامع، از کهن دارای توجه بسیار بوده، بر اساس دیدگاه مقام معظم رهبری مسئله خانواده، مسئله بسیار مهمی است؛ پایه اصلی و سلول اصلی در جامعه است (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۰/۱۰/۱۴). خانواده به عنوان محیط اجتماعی اصلی، نقش بسزایی در شکل‌گیری شخصیت و هویت افراد دارد. ارتباطات خانوادگی و ساختار خانواده می‌تواند تأثیر مستقیم بر سلامت روانی افراد داشته باشند.

در اسلام، مهم‌ترین هدف تشکیل خانواده رسیدن به آرامش است (روم، ۲۱). اخلاق و ارزش‌های اخلاقی، ستون اصلی خانواده و جامعه هستند. رعایت این ارزش‌ها در خانواده، به عنوان کوچک‌ترین واحد اجتماعی، موجب تقویت روابط خانوادگی، تربیت فرزندان صالح و ایجاد محیطی امن و آرام می‌شود. در سطح جامعه نیز، خانواده‌های اخلاق‌مدار، الگوهایی برای دیگران بوده و به پیشرفت و توسعه جامعه کمک شایانی می‌کنند. در واقع، اخلاق، پیوندی ناگسستنی با سعادت فردی و اجتماعی دارد. با پرورش روحیه اخلاق‌مداری در خانواده، می‌توان به جامعه‌ای سالم، پویا و بانشاط دست یافت.

هدف ملت ایران و هدف انقلاب اسلامی، ایجاد یک تمدن نوین اسلامی است؛ این تمدن نوین دو بخش دارد: بخشی، بخش ابزاری است؛ بخش دیگر، متنی و اصلی و اساسی است. بخش حقیقی، آن چیزهایی است که متن زندگی ما را تشکیل می‌دهد؛ که همان سبک زندگی است... مثل مسئله خانواده، سبک ازدواج، رفتار ما در رسانه‌ای که در اختیار ماست، رفتار ما با پدر و مادر، رفتار ما با همسر، رفتار ما با فرزند و...» (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۱/۷/۲۳؛ تقوی‌پور، صلواتیان، ۱۳۹۴، ص ۲).

آیت‌الله خامنه‌ای، اسلام‌شناس و نظریه‌پرداز خبره و معاصر در علوم اسلامی و آگاه به فرهنگ ایرانی است که به دلیل جایگاه سیاسی خود به عنوان رهبر جمهوری اسلامی ایران، بر مسائل، مشکلات و نیازهای جامعه اشراف دارند و موضوع ازدواج و خانواده و مسائل مربوط به آن، یکی از موضوعات مهم و مورد توجه در سخنان ایشان است، به طوری که مسئله زن و خانواده را، جزو مسائل درجه یک کشور می‌دانند (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۰/۱۰/۱۴؛ محمودزاده، اعظم؛ یوسفی، زهرا و گل‌پرور، محسن، ۱۳۹۵).

در اصل، سؤال در این مقاله تأثیرات موازین اخلاقی بر کارآمدی خانواده در نظر مقام معظم رهبری است. برای به دست آوردن پاسخ به این سؤال، به اثر رعایت موازین اخلاقی در ایجاد، استمرار و افزایش کارآمدی خانواده با توجه به نظر مقام معظم رهبری می‌پردازد و به صورت کتابخانه‌ای مباحث نقلی را توصیف می‌کند. بعضی به ضرورت این مسئله رسیده و در ابعاد دیگری به صورت کتاب و مقاله به این موضوع پرداخته‌اند.

یکی از این آثار، کتاب «سبک زندگی اسلامی در کلام امام خامنه‌ای (مدظله العالی)» است که نویسنده آن ابوالفضل احمدی در سال ۱۳۹۳ آن را نگاشته که توسط مؤسسه انتشارات امیرکبیر نشر شده است. این

کتاب در ۳۸۴ صفحه نگاشته شده که پژوهشی اکتشافی در راستای شناسایی سبک زندگی اسلامی و شاخص‌های آن در اندیشه امام خامنه‌ای است. در این اثر ضمن مروری بر نظرات جامعه‌شناسان در خصوص سبک زندگی، با استفاده از روش تحلیل گفتمان، کلیه آثار مکتوب و شفاهی ۲۳ ساله مقام معظم رهبری از سال ۱۳۶۸ تا اوایل سال ۱۳۹۱ مطالعه، فیش‌برداری و تحلیل شده است.

کتابی دیگر به نام «**خانواده**» به سبک ساخت یک جلسه مطول مطوی در محضر مقام معظم رهبری است. این کتاب را مرکز صهبا از سخنان مقام معظم رهبری جمع‌آوری کرده و در سال ۱۳۹۳ توسط مؤسسه فرهنگی هنری ایمان جهادی منتشر کرده‌اند. این کتاب در ۱۲۸ صفحه نگاشته شده است. در تنظیم این کتاب، بیش از یکصد سخنرانی رهبری، مربوط به جلسات خطبه‌خوانی عقد، نشست اندیشه‌های راهبردی با موضوع زن و خانواده، دیدار مداحان در سالروز میلاد حضرت زهرا (سَلَامُ اللَّهِ عَلَيْهَا) و جلسات با بانوان نخبه به کار رفته است. سخنان ایشان در این کتاب حاوی مطالبی با موضوع فلسفه و اهمیت ازدواج، تفاوت نظر اسلام و غرب درباره ازدواج، تفاوت‌ها و جایگاه مرد و زن در خانواده و... است.

اثر پژوهشی «**تدوین الگوی پایداری خانواده مبتنی بر آموزه‌های اسلامی در اندیشه مقام معظم رهبری**» که نویسندگان آن اعظم محمودزاده، زهرا یوسفی، محسن گل‌پرور، تمامی سخنرانی‌ها و پیام‌های مقام معظم رهبری در زمینه زن و خانواده از سال ۱۳۵۸ تاکنون از پایگاه‌های اطلاع‌رسانی دفتر رهبری و حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای و کتب مرتبط، گردآوری کرده‌اند. یافته‌ها، الگویی مشتمل بر نه مضمون سازمان‌دهنده بوده است؛ این مضامین شامل: شناخت اهمیت خانواده در اسلام، خدامحوری در خانواده، بنای رابطه بر محبت و رفاقت، سازگاری، پایبندی به اخلاق اسلامی، پایبندی به حقوق و وظایف، احیای کرامت زنان، ارضای متقابل جنسی و ایفای نقش مناسب والدین زوجین می‌باشد. مضامین حاصل نشان می‌دهد که از ریشه‌های اصلی فروپاشی خانواده در مداخلات این حوزه غفلت شده است و این مضامین ظرفیت طراحی مدل پیشگیری و درمانی را دارند.

در کتاب‌ها و مقالات موجودی که در باب خانواده کار شده، بیشتر به بحث سبک زندگی، تربیت و زنان توجه شده، ولی در این مقاله با استفاده از سخنان ارزشمند رهبری به بررسی اینکه یک خانواده کارآمد چه ویژگی‌هایی دارد و چگونه می‌توانیم یک خانواده کارآمد داشته باشیم و در نتیجه، تأثیرات رعایت کردن اصول اخلاقی بر اینکه در جامعه، خانواده کارآمد و مؤثر وجود داشته باشد، می‌پردازیم.

۲- مفهوم شناسی

در ابتدا به بررسی مفاهیم کلیدی این پژوهش می‌پردازیم:

۲-۱- موازین

از نظر لغوی، جمع میزان است. که به وسیله آن وزن می‌کنند (فراهیدی، ۱۳۶۷، ج ۷، ص ۳۸۶). ریشه میزان از «وزن» به معنای ترازو است، آلتی که با آن وزن اشیا را بسنجند. اصل آن موزان بوده. چیزی است که اندازه اشیا به وسیله آن شناخته شود (التهانوی، ۱۱۵۸، ج ۲، ص ۱۶۷۲).

در اصطلاح، ترازوهایی که خردمندان برای شناخت خطاها و اشتباهات در اندازه‌گیری بنا کردند، مقصود از آن رسیدن به حقیقت و عدالت و انصاف در آنچه در گرفتن و دادن با آن سروکار دارند است (جهامی، ۱۳۷۷، ص ۸۹۴). منظور از آن در قرآن، اولیاء الله یا قوانین عدل الهی هستند که انسان‌ها و اعمالشان را بر آن‌ها عرضه می‌کنند، و وزن هر کس به همان اندازه است که با آن‌ها مطابقت دارد (مکارم شیرازی، ۱۳۸۶، ج ۲۷، ص ۲۸۹). واژه میزان با سایر مشتقات آن، بالغ بر بیست‌وسه بار در قرآن کریم به کار رفته است و معصومان، معیار و حقیقت موازین در گستره قیامت معرفی نموده است (اسماعیلی‌زاده، جدی، ۱۳۹۷). میزان در لغت عرب مترادف با المقیاس است (فراهیدی، ۱۳۶۷، ج ۵، ص ۱۸۹؛ جوهری، ۱۳۶۲، ج ۳، ص ۹۶۷؛ انصاری، ۱۳۶۶، ج ۶، ص ۱۸۶؛ ازهری، ۱۳۷۹، ج ۹، ص ۱۷۹).

مراد از میزان همان چیزی است که به وسیله آن هر چیزی را می‌سنجند و اندازه‌گیری می‌کنند، اعم از اینکه میزان برای عقیده باشد یا فعل و یا قول، و از مصادیق آن میزانی است که اشیا ی سنگین را به وسیله آن وزن می‌کنند؛ چیزی که هست، میزان هر چیزی به حسب خود آن چیز است. به وسیله میزان، حق از باطل و راست از دروغ و عدل از ظلم و فضیلت از رذیلت تمیز داده شود، چون شأن رسول همین است که از ناحیه پروردگارش چنین میزان بیاورد. بعضی از مفسرین (آلوسی، ۱۳۷۳، ج ۲۵، ص ۲۶) گفته‌اند میزان به معنای عدل است، و اگر عدل، میزان خوانده شده، بدین جهت است که میزان وسیله برقراری انصاف و مساوات در بین مردم است و عدل نیز چنین است. بعضی دیگر گفته‌اند: (طبرسی، ۵۳۲، ج ۹، ص ۲۶) مراد از میزان، رسول خدا (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم) است. البته کلام این مفسر را به همان وجهی که ما آوردیم ارجاع داد، چون ما گفتیم مراد از میزان، دین خدا با اصول و فروع آن است، و معلوم است که رسول خدا (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم) مصداق تمام عیار آن است، چون ترازویی است که وزن دین‌داری تک‌تک امت به وسیله او سنجیده می‌شود و هر فردی که بیشتر به آن جناب شباهت دارد، دین‌دارتر، و هر فردی که کمتر شباهت دارد دینش کمتر است (طباطبایی، ۱۳۵۲، ج ۱۹، ص ۱۶۲).

۲-۲- اخلاقی

واژه اخلاقی، منسوب و مربوط و وابسته به اخلاق است (دهخدا، ۱۳۱۰، ص ۱۰۴). آن چیزی است که با قواعد اخلاقی یا قواعد رفتاری وضع شده در جامعه سازگار است و نقطه مقابل آن غیراخلاقی است (مصطفی،

زیات، عبدالقادر و نجار، ۱۳۶۷، ص ۲۵).

به‌طور لغوی، واژه اخلاقی مصدر منسوبی از اخلاق است و در اصطلاح، اخلاق رفتار (یا آداب) شخص در رابطه با انطباق آن با آموزه‌های اخلاقی مورد قضاوت قرار می‌گیرد و عادات طبیعی یا اکتسابی مربوط به عمل به نیکی و بدی و قواعد حسن سلوک در یک جامعه خاص است (معلوف، ۱۳۷۸، ص ۴۱۹). علمی که موضوع آن احکام ارزشی مربوط به افعالی است که خوب یا بد توصیف می‌شود (مصطفی، زیات، عبدالقادر و نجار، ۱۳۶۷، ص ۲۵۲).

منظور از موازین اخلاقی در این مقاله، میزانی است که بر اساس قواعد ارزشی اسلامی وضع شده است و رعایت آن موجب هدایت انسانی می‌باشد.

۳-۲- کارآمد

این واژه طبق لغت‌نامه به‌معنای کاردان، مجرب، به‌دردبخور و کارها را به‌نیکی انجام‌دادن است (دهخدا، ۱۳۱۰، ج ۲، ص ۲۲۱۰). و به‌معنای لایق و سزاوار کار و آن‌که کاری را به‌خوبی اداره کند (نفیسی، ۱۳۴۳، ج ۴، ص ۲۷۳۸). مترادف این واژه باتدبیر، حاذق، خبره، فعال، کارا، کارآزموده، کارآمد، کاردان، کارکشته، کاری و ماهر است (خداپرستی، ۱۳۷۶، ص ۳۷). خانواده‌ها بر اساس الگوهای ارتباطی و توانمندی در حل مسئله و مدیریت تعارضات، به دو دسته خانواده‌های کارآمد و خانواده‌های ناکارآمد طبقه‌بندی می‌شوند (گلدنبرگ و گلدنبرگ، ۱۳۸۷).

در اصطلاح، خانواده کارآمد خانواده‌ای است که با پایبندی اعضای آن به باورهای دینی و رعایت حقوق و اخلاق اسلامی، زمینه کشف و پرورش قابلیت‌ها و توانایی‌های آنان را در ابعاد شناختی، عاطفی و رفتاری فراهم می‌کند (صفورایی پاریزی، ۱۳۹۲).

۳- اثر رعایت موازین اخلاقی در پیدایی کارآمدی خانواده با توجه به نظر

مقام معظم رهبری

خانواده‌ای که از بنیان‌های اخلاقی مستحکمی برخوردار است، بستر مناسبی برای رشد و تربیت نسلی سالم و بالنده فراهم می‌آورد. مقام معظم رهبری، نگاهی ویژه به نقش اخلاق در شکل‌گیری و ایجاد کارآمدی خانواده دارند و آن را از ارکان اصلی سلامت و موفقیت این نهاد می‌دانند. در این مقدمه، به این موضوع خواهیم پرداخت که چگونه رعایت موازین اخلاقی نظیر احترام متقابل، ایثار، صداقت و وفاداری، می‌تواند به‌عنوان موتور محرکه‌ای قدرتمند، خانواده را به‌سوی اهداف والای خود سوق داده و زمینه را برای ظهور و بروز کارایی و اثربخشی در تمام ابعاد آن مهیا سازد.

۱۳۸۰/۱/۲). این احترام در قلب باید حفظ شود و هیچ‌گونه اهانت و تحقیر و تذلیل نباید بین آن‌ها باشد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۷۱/۹/۱۹). حفظ محبت به جلب اعتماد متقابل بستگی دارد؛ وقتی اطمینان حاصل شد، محبت پایدار می‌شود و انس به وجود می‌آید (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۷۴/۹/۲۸). بی‌اعتمادی می‌تواند پایه‌های محبت را به کلی سست کرده و آن را مانند خوره از بین ببرد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۷۹/۷/۱۹ و ۱۳۷۹/۱۱/۱۶). این اعتماد، یک امر قراردادی نیست، بلکه باید با خوبی عمل، رعایت اخلاق و موازین شرعی جلب شود (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۷۵/۲/۱۰).

۵- اثر رعایت موازین اخلاقی در پویایی کارآمدی خانواده با توجه به نظر

مقام معظم رهبری

در جهانی که پیوسته در حال تغییر است، خانواده‌ها نیز برای همگامی با تحولات و پاسخگویی به نیازهای جدید، نیازمند افزایش مستمر سطح کارآمدی خود هستند. مقام معظم رهبری، یکی از قوی‌ترین اهرم‌ها برای ارتقا و بهینه‌سازی عملکرد خانواده را در گرو تعمیق و توسعه موازین اخلاقی می‌داند. این مقدمه به این موضوع می‌پردازد که چگونه توجه بیشتر به اصول اخلاقی، فراتر از حد کفایت اولیه، می‌تواند به بهبود چشمگیر روابط درونی خانواده، تربیت بهتر فرزندان، حل هوشمندانه‌تر مسائل و در نهایت، بالابردن ظرفیت خانواده برای ایفای نقش‌های اجتماعی و فرهنگی منجر شود. در واقع، رعایت موازین اخلاقی نه تنها پایه‌ای برای کارآمدی است، بلکه کاتالیزوری قدرتمند برای افزایش مستمر سطح کارایی و اثربخشی خانواده در تمامی ابعاد به‌شمار می‌رود.

۵-۱- اثر درک تفاوت‌ها بر تقویت انسجام خانوادگی

زن و مرد در خانه باید «مثل دونفر شریک، مثل دونفر رفیق» زندگی کنند. برخلاف تصورات نادرست مبنی بر موجود درجه دو بودن زن، هر دو از حقوق برابری در امور زندگی برخوردارند، مگر در مواردی که خدای متعال بر اساس مصلحتی بین آن‌ها فرق گذاشته باشد که آن هم به نفع مرد و به ضرر زن نیست (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۷۲/۳/۱۹). اسلام مرد را «قوام» و زن را «ریحان» می‌داند. این نه جسارت به زن است و نه جسارت به مرد؛ بلکه درست‌دیدن طبیعت آن‌هاست. ترازوی آن‌ها نیز برابر است، چراکه وقتی جنس لطیف و زیبا و آرامش‌بخش محیط زندگی را در یک کفه و جنس مدیریت و تکیه‌گاه‌بودن برای زن را در کفه دیگر ترازو می‌گذاریم، این دو کفه با هم برابر می‌شوند (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۷۸/۱۲/۲۲).

۵-۲- اثر پابندی به نقش‌های طبیعی بر رشد محبت

مقام معظم رهبری بر «جابه‌جایی نقش‌ها ممنوع» تأکید می‌کنند. تلاش برخی مسلک‌ها برای جابه‌جایی نقش‌های زن و مرد، جز خراب‌کردن بوستانی زیبا و از بین بردن محبت و عشقی که مایه اصلی کار است، نتیجه‌ای ندارد. ایشان توضیح می‌دهند که اگر مرد در خانه نقش زن را پیدا کند و زن حاکم مطلق شود، چنین مردی دیگر نمی‌تواند تکیه‌گاه زن باشد و زن یک تکیه‌گاه خوب را دوست می‌دارد. همچنین تحمیل کارهای بی‌جاذبه و سنگین به زن، مانند تمام خرید و کار و سروکله‌زدن با مراجعان، نیز اشتباه است (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۷۸/۱۲/۲۲).

امام علی (عَلَيْهِ السَّلَام) در توصیه‌ای حکیمانه درباره نحوه برخورد با زنان می‌فرمایند: «لَا تُمَلِّكِ الْمَرْأَةَ مَا جَاوَزَ نَفْسَهَا فَإِنَّ الْمَرْأَةَ رِيحَانَةٌ وَ لَيْسَتْ بِقَهْرْمَانَةٍ.» (آمدی، ج ۱، ص ۷۵۹). "بیش از حد توان زن، کاری را به او تحمیل مکن (یعنی کارهای سنگین و دشوار را بر عهده او مگذار)؛ چرا که زن همچون شاخه گلی لطیف است، نه یک قهرمان خشن و سخت‌کوش."

این حدیث به زیبایی نقش و جایگاه زن را تبیین می‌کند و بر ضرورت مدارا و در نظر گرفتن لطافت روحی و جسمی او تأکید دارد، تا از تحمیل بارهای سنگین و مسئولیت‌های خارج از توان وی پرهیز شود.

۵-۳- اثر درک جایگاه ریحانگی زن و قوامیت مرد بر افزایش همکاری و

هماهنگی زندگی

در روایات داریم که «الْمَرْأَةُ رِيحَانَةٌ»، یعنی زن گل است. مردی که با گلی خشونت یا بی‌اعتنایی کند، ظالم است. از پیامبر (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) نقل شده که «الْمَرْأَةُ رِيحَانَةٌ وَ لَيْسَتْ بِقَهْرْمَانَةٍ»؛ یعنی زن کارپرداز شما نیست که همه کارهای زندگی‌تان را روی دوش او بگذارید و مؤاخذه کنید، بلکه او گلی در دست شماست. مرد مسئول تأمین معیشت خانواده است؛ «الرَّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ». این به آن معنا نیست که زن باید در همه امور تابع شوهر باشد، و نیز این غلط است که زن همه‌کاره باشد و مرد تابع؛ بلکه هر دو شریک و رفیقند و باید یک‌جا مرد کوتاه‌بیاورد و یک‌جا زن (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۷۷/۱/۱۹).

به نظر استاد محمدتقی جعفری (رِضْوَانُ اللَّهِ عَلَيْهِ)، با نظر به موارد استعمال و به قرینه آیات فراوانی که درباره تساوی ارزش شخصیت زن و مرد آمده، معنای «قَوَّام» این است که «مرد سرپرست و اجراکننده مصالح خانوادگی است» (جعفری، ج ۱۱، ص ۲۷۰).

۴-۵- اثر شناخت تفاوت‌های طبیعی و نقش مکمل بر عمق‌بخشی به آرامش و

اتکای متقابل

خداوند متعال، طبیعت زن را ظریف آفریده است. مانند انگشتانی که برخی درشت و قوی‌اند و برای کندن سنگ از زمین عالی هستند، اما ممکن است در برداشتن یک جواهر بسیار ریز ناتوان باشند. در مقابل، انگشتانی ظریف و باریک وجود دارند؛ این‌ها نمی‌توانند سنگ را بردارند، اما در جمع‌آوری خرده‌جواهرات و ذرات ریز طلا بسیار ماهرند. زن و مرد نیز به همین شکل هستند. هر یک وظایف و مسئولیت‌های خاص خود را دارند و نمی‌توان گفت مسئولیت کدام یک سنگین‌تر است؛ هر دو مهم و ضروری هستند (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۸۱/۶/۶).

هر یک از زن و مرد مسئولیتی دارند و نمی‌توان گفت مسئولیت کدام یک سنگین‌تر است؛ هر دو لازم و سنگین‌اند. روح زن لطیف‌تر است و به آرامش بیشتری نیاز دارد، او نیاز به تکیه‌کردن به یک جای مطمئن دارد و این تکیه‌گاه شوهر است. نوع نگاه زن به مرد با نگاه مرد به زن به‌طور طبیعی متفاوت است و باید هم مختلف باشد. مرد به زن به‌صورت الگوی زیبایی، ظرافت و حساسیت نگاه می‌کند و او را لطیف می‌بیند؛ اسلام نیز همین را تأکید کرده است: «المرأة رِیحَانَةٌ». در مقابل، مرد در چشم زن، مظهر اعتماد و نقطه اتکا است. این دو نقش جداگانه و هر دو لازم‌اند. مرد نقطه اتکا در مسائل ظاهر زندگی است و زن به‌نوبه خود، نقطه اتکا برای مسائل روحی و معنوی زندگی، دریایی از انس و محبت که می‌تواند مرد را از غصه‌ها و غم‌هایش خارج کند (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۸۱/۶/۶).

۶- نتیجه‌گیری

این پژوهش با عنوان «تأثیر رعایت موازین اخلاقی بر کارآمدی خانواده با تأکید بر اندیشه‌های مقام معظم رهبری»، به واکاوی نقش اخلاق در پویایی و کارآمدی نهاد خانواده می‌پردازد. این پژوهش، خانواده را به عنوان اصلی‌ترین واحد اجتماعی و کانون شکل‌گیری هویت فردی، مورد توجه قرار داده و هدف غایی تشکیل آن را دستیابی به کارآمدترین خانواده بر اساس آموزه‌های اسلامی تبیین می‌کند. فرضیه اصلی این مقاله بر این استوار است که التزام به اصول و موازین اخلاقی، نقشی حیاتی در ایجاد، تداوم و ارتقا کارآمدی خانواده ایفا می‌کند.

یافته‌های این تحقیق به‌وضوح نشان داد که رعایت موازین اخلاقی، سنگ‌بنای یک خانواده کارآمد و موفق است. از دیدگاه مقام معظم رهبری، اخلاق ستون اصلی خانواده و جامعه محسوب می‌شود و رعایت آن ابعاد سه‌گانه کارآمدی را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

۱. در ایجاد کارآمدی خانواده، اصولی چون احترام متقابل، ایجاد آرامش و مودت، و پرهیز از تجمل‌گرایی،

تاثیر در رفع مشکلات خانوادگی و اجتماعی، آرامش خانواده و سعادت خانواده دارند.

۲. در استمرار کارآمدی خانواده، سازگاری جوانان و محبت و احترام متقابل و اعتماد سازی، تاثیر در پایداری بنیان زندگی مشترک، آسانی زندگی و وفاداری متقابل و حفظ محبت و انس دارد.

۳. در ارتقا و افزایش کارآمدی خانواده، برابری حقوق و درک تفاوت ها تاثیر بر تقویت انسجام و تعادل نقش های خانوادگی، پایبندی به نقش های طبیعی تاثیر بر رشد محبت و کارآمدی خانواده و درک جایگاه ریحانگی زن و قوامیت مرد اثر بر افزایش همکاری و هماهنگی زندگی، شناخت تفاوت های طبیعی و نقش مکمل تاثیر بر عمق بخشی به آرامش و اتکای متقابل دارد.

در نهایت، نتایج این پژوهش مؤید آن است که خانواده ای که بر مبانی مستحکم اخلاقی استوار باشد، نه تنها سعادت فردی اعضای خود را تأمین می کند، بلکه به عنوان الگوهایی اخلاق مدار، به گسترش ارزش های معنوی در جامعه و پیشرفت همه جانبه آن منجر خواهد شد. این خانواده، بستری برای کشف و پرورش قابلیت ها و توانایی های اعضا در ابعاد شناختی، عاطفی و رفتاری فراهم آورده و رسالت اصلی خود را در تربیت نسلی سالم و بالنده به انجام می رساند.

۷- فهرست منابع

*قرآن کریم

کتابها

۱. آلوسی، شهاب الدین محمود بن عبدالله، روح المعانی فی تفسیر القرآن العظیم، ۱۳۷۳ ه.ش.
۲. آمدی، عبدالواحد بن محمد، غررالحکم و دررالکلم، قم: دارالکتاب الاسلامی، ۱۳۶۸ ه.ش.
۳. ازهری، محمد بن احمد، تهذیب اللغة، دار إحياء التراث العربی، ۱۳۷۹ ه.ش.
۴. التهانوی، محمد اعلی بن علی، کشاف اصطلاحات الفنون و العلوم، مکتبه لبنان ناشرون، ۱۱۵۸ ه.ق.
۵. انصاری، محمد بن مکرم بن علی، لسان العرب، بیروت: دار صادر، چاپ سوم، ۱۴۱۴ ه.ق.
۶. جعفری، محمدتقی، شرح نهج البلاغه، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، چاپ سوم، ۱۳۷۵ ه.ش.
۷. جوهری، اسماعیل بن حماد، الصحاح، بیروت: دارالعلم للملایین، چاپ چهارم، ۱۴۰۷ ه.ق.
۸. جهامی، جیرار، موسوعة مصطلحات الفلسفة، مکتبه لبنان ناشرون، ۱۳۷۷ ه.ق.
۹. حسینی خامنه ای، سیدعلی، بیانات، تارنمای مجازی <https://farsi.khamenei.ir>.
۱۰. خداپرستی، فرج الله، فرهنگ جامع واژگان مترادف و متضاد زبان فارسی، شیراز: دانشنامه فارس،

چاپ نخست، ۱۳۷۶ ه.ش.

۱۱. ری شهری، محمد، میزان الحکمه، دارالحديث، چاپ اول، ۱۴۳۳ ه.ق.
۱۲. طباطبایی، محمدحسین، المیزان فی تفسیر القرآن، انتشارات اسماعیلیان، ۱۳۵۲ ه.ش.
۱۳. طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، مؤسسه انتشارات الاعلمی، ۱۹۹۵ م.
۱۴. فراهیدی، خلیل بن احمد، العین، مؤسسه دارالهجره، چاپ دوم، ۱۴۱۰ ه.ق.
۱۵. گلدنبرگ، ایرنه؛ گلدنبرگ، هربرت، خانواده درمانی، ترجمه: حمیدرضا حسین شاهی برواتی و سیامک نقشبندی، تهران: نشر ارجمند، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۷ ه.ش.
۱۶. مصطفی، ابراهیم؛ زیات، احمد؛ عبدالقادر، حامد؛ نجار، محمد، المعجم الوسیط، مؤسسه الصادق علیه السلام، ۱۳۶۷ ه.ش.
۱۷. مطهری، مرتضی، جاذبه و دافعه علی علیه السلام، انتشارات صدرا، ۱۴۰۲ ه.ش.
۱۸. معلوف، لوئیس، المنجد، دارالمشرق، ۱۳۷۳ ه.ش.
۱۹. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، دارالکتب الإسلامیة، ۱۳۸۶ ه.ش.
۲۰. نفیسی، علی اکبر، فرهنگ نفیسی، کتابفروشی خیام، ۱۳۵۵ ه.ش.

مقاله‌ها

۱. اسماعیلی زاده، عباس، جدی، حسین، «تأملی در معنای واژه موازین در کاربردهای قرآنی»، فصلنامه پژوهش‌های قرآنی، شماره ۸۸، ۱۳۹۷ ه.ش.
۲. تقوی پور، محمدرضا؛ صلواتیان، سیاوش، «الگوی خانواده تراز اسلامی در منظومه فکری رهبر معظم انقلاب اسلامی»، مطالعات راهبردی بسیج، شماره ۶۹، ۱۳۹۴ ه.ش.
۳. صفورایی پاریزی، محمد مهدی، «شاخص‌های خانواده کارآمد»، پژوهش‌نامه مطالعات اسلامی زنان، شماره اول، ۱۳۹۲ ه.ش.
۴. محمودزاده، اعظم؛ یوسفی، زهرا و گل پرور، محسن، «تدوین الگوی پایداری خانواده مبتنی بر آموزه‌های اسلامی در اندیشه مقام معظم رهبری»، فرهنگی تربیتی زنان و خانواده، شماره ۴۶، ۱۳۹۵ ه.ش.